

Před padesáti lety bojovalo se o Litomyšl: má-li býti ztracena nebo zachována české národnosti. Nepřátelé byli uvědoměli i bezděční germanisatoři, kterým vydatně pomáhala obecná neuvědomělost. Nebezpečnost hrozilo veliké. Zámek a úřady byly tvrzemi germanisace, školy její hlavní zbraň a posila. V těch tenkrát panovalo ohavné signum, černá knížka, do kteréž se každý, kdo promluvil česky, musil zapsat, aby za to v sobotu na dolejší chodbě gymnasijsní budovy dostal od starého Paďoura kaprálskou výplatu.

Ale nejhorší bylo, že se němčina silně ujímala již i v měšťanských rodinách. V „Leseverein“, jenž odbíral toliko německé časopisy, byla nejen paní hraběnka Valdštejnová, zámeční úředníci a někteří piaristé, nýbrž také dost měšťanů, a nejpřednějších.

Než příroda byla mocnější. Sama si však nepomohla. Bylo potřeba léků, práce. A vyskytlo se dosti těch, kteří té práci oddali se nadšeně, obětivě, proti úmyslným i bezděčným germanisátorům.

V tento čas tichých, ale tuhých zápasů, do Litomyšle před padesáti lety, uvádí nás vzpomínka ochranovského Němce, obecně neznámá.

R. 1838 získali Ochranovští třinácte foliantů česko-bratrských v Lešně chovaných. Když pak si je chtěli dát přeložit na německý jazyk, vzpomněli si na dobrušského souseda F. Heka, někdy i literárně činného, který před lety byl komisionářem biblické společnosti a ve svém okolí množství biblí prodal, a který, maje proto doma mnohé nesnáze, ušel pak za hranice a delší dobu zdržoval se ve Slezsku v Bučině (Buchwald) u zbožné hraběnky Reden.

Na toho si tedy v Ochranově vzpomněli, že by česko-bratrské paměti jim mohl přeložiti. I vypravil se do Čech Jan Plitt, profesor bohosloví bratrského semináře, se svým synem, aby vyhledal F. Heka, žijícího opět v Čechách. Plitt

určitě nevěděl, kde se zdržuje; jen tolik se doslechl, že Hek bývá v Litomyšli u svého příbuzného. Tam se vydal především, přes Hradec Králové, Rychnov, Žamberk. Bylo r. 1840.

Paměť na tuto cestu zachoval Plitt ml., později profesor v Nizkém u Zhořelce. U vysokém už věku vypravoval, že za oněch let čtyřicátých byl v Litomyšli celý kroužek těch, kteří se zajímali o české dějiny a České bratry. Nad jiné však radní Rettig a jeho paní. „Rettig překládal Horace na český jazyk, paní Rettigová psala romány i kuchařské knihy, oboje dobré a oblíbené. Byla kulaťoučká, čilá paní, manžel však ne tak hovorný.“ K tomu kroužku patřili také doktor Brauner, jenž oběma Plittům daroval po výtisku Blahoslavova spisu o J. Augustovi (vydání Franty Šumavského), profesor historie P. German President, radní Jelínek a také (prý) P. Florus Stašek, rektor koleje.

Poněvadž tito uvědoměli vlastenci musili snahy své tajiti, utvořili na oko spolek pro pěstování květin, jakýsi „řád květinový“. Proto se oba Plittové ohlásili u manželů Rettigových — košíkem jiřinek a byli srdečně přijati. Heka však v Litomyšli nezastali.

Tato Plittova zpráva o sobě dosti zajímavá není ovšem ve všem všudy správná, jmenovitě pokud se týče P. Flora Staška, jenž nebyl nikterak horlivým národovcem. Ale výborným fysikem. Zrovna, kdy Plittové meškali v Litomyšli, dostal z Vídně neobyčejnou novinku, první daguerotypický aparát a oběma Plittům ukázal daguerotyp litomyšlského náměstí. Také zprávu o „květinovém řádu“ sluší uvést na pravou míru. Jeť asi ohlasem, jak také zmínka o koši jiřin svědčí, jiřinkových slavností v České Skalici odbývaných, ku kterým se scházeli vlastenci ze severovýchodních a východních Čech a o kterých se toliko česky mluvilo. Věc to na onu dobu neobyčejná. — — —

* * *

Litomyšlské „nóblbály“ oněch let! Pominuly bez památky, ač bývaly tak slavné. Jen samá honorace z města a okolí se jich zúčastnila; přespolní, zvaní hosté přijížděli zdaleka, až z Chrudimi, nejvíce páni od krajského soudu. Rektor piaristické koleje P. Stašek přehlížel seznamy děvčat, která měla býti pozvána, a škrтал, zamítal. A když ples nastal, když hudba zahrála, šel první do kola, zahájil polo-

nés v plné parádě s pláštikem přes ruku, veda paní purk-mistrovou, on tanečník drobné postavy, ona subtilní taneč-nice s žinilkami ve vlasech, s kreповým bajaderem přes lokte. —

A jako pozvání bylo jen německé, a vstupenky, tak i o plesu samém vládla zase jen němčina, jako by bylo v městě ryze německém. —

Tak po léta chodilo.

Až družina mladých filosofů, vlasteneckých nadšenců, odvážila se na něco neslýchaného. Usmyslili si, že uspořádají ples, český, ryze „slovanský“ ples, jak říkali. Podporou jim byl profesor historie, P. German President. Ten jim vymohl dovolení. O všechno ostatní postarali se mladí páni sami; byli většinou logikové, přední z nich: Vacek Jos., Bek Fr., Pečenka Jos., Šrámek a Jedlička. —

„Slovanský“ bál neodbyval se v městě, v sále u Tobišů, nýbrž musil na předměstí do velkého sálu staré „babky“. Ale vyšňořili ho, že byl také „nóbl“ a panny tanečnice, když do něho vstupovaly, dostávaly na památku básně „Pomněnky“. —

Báseň česká, v kole, u stolů, všude hovor český a všude veselá jará nálada. U mladých až v nadšení vzplanula. Tím tancem, tou českou zábavou — bojovali. A v tom nadšení zahlaholil sálem — o půl noci — zpěv. Radost nad zdarem, vlastenecké nadšení vybuchlo. Jeden z mladých filosofů, Vacek Josef, zanotoval „Hej, Slované“ a s ním zazpívali od srdce všichni. Píseň byla zánovní, zněla v té době poníženosti tak hrdě, rázně a sebevědomě a tlumočila city a snahy nové generace, že musila zažehnout a strhnout. —

Ten „slovanský“ ples byl krok na vítězném postupu v tichém zápasu o Litomyšl. Stalo se zrovna před padesáti lety, r. 1845.

* * *

Předloni navštívil mne starý pán, brady silně prokvetlé, ale přímé ještě postavy a jiskrného zraku. Četl „Filosofskou historii“ a kniha ho zajímala. Přišel promluvit si se mnou o těch časech. Studovalť p. J. Vacek, rada vrchního zemského soudu ve výsl., nyní již zesnulý, za onoho času v Litomyšli, znal osoby dotčeného obrázku a sám se také zúčastnil tehdejšího vlasteneckého ruchu.

Rozhovořil se a vypravoval také „o slovanském“ bále na „babce“, také jak zanotoval „Hej Slované“ a jak všichni nadšeně s ním zazpívali. Vypravoval, jak bývalo, srovnával, jak chodilo tenkrát a jak je dnes, a živé pohnutí bylo zřejmo v jeho výrazné tváři i ve zraku. —

A jemu a jeho druhům, kteří zůstali až do šedin věrni ideálům svého mládí, těchto několik řádků na památku. —